ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ

ԵՒԵԹՔ ԽՈՏՐԶՐՅԻՈՑ

(ՏԵՂԱՑԻՈՑ ԲԻՒՆԷՆ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ)

Ասուկ[1] *հաւն կականան*[2] *կընկի*[3]:

Ասպեր բայտի[4]*, դակ*[5] *սլորի:*

Աննովին այծած[6]*, անփարախն պառկած:* (Անկերիթ ածքաւ.)

Անօթի մարդ քար կու կրկտայ[7]:

Աչաց չտեսածն անօթին[8] *կուսութիւն:*

Արէն ինչ ասա չասա, քոթիթի[9] *կասա տանմ:* (Խօսքին վրայ պնդել յամառութեամբ.)

Արշ վախերուն մեծ կու ծրվայ[10]: (Պառաւով յանցանքը ծածկել կը ջանայ.)

Աւելի մարն աշչ չի հաներ:

Բորոտ չիս, մի քերուիր: (Խօսիլը նշան է յանցաւոր ըլլալու.)

Գեանն[11] *ընկաւ ջրկի*[12] *մէջ, վայն էկաւ մէկին տիրոջ:*

Գետ կերթայ, ասաղ կու մնայ[13]:

Դէմուրջուն կնիկը մանկաղ չուտնաց[14]: (Սովորաբար արուեստաւորին տուն իւր արուեստին բաներէն չի գտնուիր.)

Դու քու գոպանէդ[15] *խառնա*[16]: (Ուրիշ բանի մէջ մի խառնուիր.)

Էթէ բոլոր աշխարհք էրի, էնոր համար քուսմ[17] *կրակ չէրիր:* (Անհոգ մէկն է.)

---

[1] Ասնան, լաւ հաւկիթի ասեղ. Ասիլ բառը խոտորիցաց բարբառին մէջ բաց ի բնական նշանակութենէ՝ լաւ մ'ալ նշանակութիւններ ունի, այլեւայլ բառերու հետ կապուելով, որոնք գրաբարի ոչիլ բային անթիւ գեղեցիկ սաւութիւնը կը յիշեցնեն, այսպէս՝ Մարդն ինչ լանա (Անասուն արձագանգ կու տայ): Հմմտ. գրբր. պ-պ-պ յայն ասիլ. եւայլն:

[2] Ճտղղ. Հմմտ. գրբր. լոան, լոանիլ.

[3] Ամլ. գաւառական՝ Անան հաւը կոլոլան կ'ելլայ:

[4] Բարտի: Գրաւոր լեզուի մէջ բարտի է՝ populus tremula, իսկ կաղանիի՝ populus pyramidalis: Բայց խոտորիցաց բարբառաց մէջ ասոր հակառակն է, այսինքն բարտի է՝ populus pyramidalis. Խոտորիցեր բայտի կը հնչեն, վասն զի իրենց բարբառաց սեռականն է բ նոյ գիրն ց հնչման փոխել լաւ սեղ:

[5] Ցհան (պտուղ).

[6] Արծած, արտենալ.

[7] Ակառներու ասկ կոտրուել.

[8] Անձին:

[9] Թոժիւն, արվակորիւն:

[10] Պառաւ, ազաղակիլ.

[11] Գեղ. Ցանցառ չէ խոտորիցաց բարբառին մէջ հայնաւորաց փոփկանալն, որ ուրիշ բաներ մը գաւառաբեղուաց մէջ լաւ յանախ է, այսպէս Ագուլիսցոց եւ Զէյթունցոց լեզուաց մէջ, ի տասին ց գրի նուազելէն ալ թեթեւս ակոր նմանութիւն մ'ունի Ագուլիսցոց ի, ։, ։, տասերը հնաւորդ թաս հնչմամբ մ'արտասանելուն հետ, այսպես. Գիյրուց — Գրոյ, Ագիկ — Ագեկ, եւայլն: Հմմտ. Սարգիս Սարգսեանց, Ագուլիսցոց բարբառ, Գլ. Բ. §. 1, 9, 10, 11:

[12] Խուրմ (Հնոց, ջրհոյց, եւայլն). Հոս հոս ոչխարաց:

[13] Ամլ. գաւառական՝ Ջուրէն դուրս ելաւ — սասի ի հոսմ:

[14] Ամլ. գաւառական՝ Ցեմիրկին գոնոը խուելուն չի գոնուիր:

[15] Ցհան. հեպդեր, ջմբոց:

[16] Ամլ. գաւառականք՝ Ակեն մարդ կրան էր խուզարկեն պոլ ի տալսամ — Ակեն մարդ կրան էր կուզարկէ կը լուրե: — Արէն գոտանն խուզ (երգ) ի լանիր, ակեն ալ ալիսարիին (վասրի տանձ) լոիին կրաց ի: — Ակեն ալ լուանց չին ին գլամ (երգուած): — Ակեն մարդ էր խուլիին գոլ գոտ գրեր կը (կարդի):

[17] Բուռ մը: Գաւառաբեղուաց ոմանց յատուկ է հը, գ մասնաձայններն գոյականին բառին վերջը կցելով հնչել. իրրեւ. ՄԷ բառ.

Էղաւ օր[1] էղաւ, քոռակ էր ու դաղրեցաւ[2]: (Ցանցանքը գործուելէն եւեւ խիստ յանդիմանութիւնն ուեւերդ է.)

Ըմէն մարդ իր տուն՝ զլուխն հաւերուն քուն[3]: (Ամբոցաւորութեամբ տեղացիք իրարու հրաժեշտ կու տան իրենց տուներն՝ իւրաքանչիւր իւր տունն երթալու ատեն.)

Էշն ի՞նչ գիտայ՝ խուրմէն ուտել[4]: (Բանի մը յարգը չգիտցողն կ'արհամարհէ զայն.)

Էս առա դու առա, մեր ջաղաքը վոՎ առա[5]: (Եթէ ամենքիս նոյնիք՝ մեր գործերն ալ գործէ.)

Էտ ընկած քանին գլխուն ձուն էկած ա: (Ցաղաղուած գործքը գժուարաւ կը կատարուի.)

Էրես առաւ, ատտառ մնաց:

Թաթին տեղ էրուս, կրունկին ալ տեղ կուզէ էնիլ[6]:

Ինչուան մոգին եզ ընի, տէրը խոզ կընի[7]:

Լաւ ծին գարին կ'ուտեցնուսայ, գէշ ծին դամէին:

Լոյտընուկն[8] էլսած ա ընին[9] կու թուքնա:

Խէվին խրատն ինչ էնա, սեւին սապունն ինչ էնա[10]:

Խընոտ ընթին[11] ցուրտ մանանայ[12]:

Խուսի գեռ էլաւ կծուց գտաւ[13]:

Կաղընսաս կուտիս[14]: (Քիչ մ'եռաքը կը գիլանիս:)

Կամաց տուտա[15], ի ժիր տուտա:

Կիսորի[16] էշ գեալ կերած ա[17]: (Բան մ'որ չաստրուն կը վերաբերի, գիւրաւ կը փճանայ):

Հեռու ջրին ձէն անուշ կուգայ:

Մաձուն կուտիս, կով պահա:

Հաւ կածա կատուն տանի: (Մէկուն վատակաքը մեռաք կ, փճացընէ.)

Մեծնաս մոռնաս չուն կընինս կոռնաս: (Մեծնալու ըլլաս կը մոռնաս [ազգ ուրուած մեքենաբերութիւն]:)

Մինարին գլխուն տաս ցեռ կակալ[18] ցարծին[19], մէմալ[20] ընանաց[21]: (Խրատ յանդիմանութիւն ամենայն ինչ ի զուր եղաւ.)

Մկին հոգին կենայ, կատուին ծիծաղ կու ըզընայ[22]: (Անիկայ նեղութեան մէջ է, ասիկայ կը զուարճանայ, կատակ կ'ընէ:) (Շարունակելի.)

---

[1] Իղաւ ու եղաւ. Քոռակ — քուռակ:

[2] Դաղրեցաւ կը նշանակէ նաեւ՝ յոգնիլ, խոնջիլ.

[3] Ամլ. գաւառական՝ Ամենն էրենց տուն՝ հաւերի էրենց քուն:

[4] Գիտէ: Խուրմի՝ ամ. = արմաս.

[5] Ամլ. գաւառական՝ Էսի ինչ գիտաց նոյն ինչ ա:

[6] Ամլ. գաւառականք՝ Ես ալի տուն ալի. ղբուիր ելլայ՝ ալ ալայ (Ա.ան). — Ես ալ գոս ալ. Իսկ գիր ելլայ՝ ալ իալա (Ջուղա):

[7] Ամլ. գաւառական՝ Եղիս գոսաբ, ասգոս ալ դիպած (Պաչպալով):

[8] Ուրիշ գաւառական՝ Ինչուան որ գոսաբալ չի ելայ, գոսաբալի տերն ինչ կը գոլի:

[9] Լոյտանուկ, ըստ Խրբեան՝ կողնիկ, ջղուտ (limax). բայց հոս՝ երկրամոլոյր, բասաս:

[10] Բոյն:

[11] Ամլ. գաւառական՝ Խի-ին ղանալ ի՞նչ ընի. ղանալի ասգոսն ի՞նչ ընի:

[12] Քիչին = քիչի: Մահանայ՝ ամ. = պատրաստակ:

[13] Ագուլ. Խրիսոսին ծոնը (Ծուխ) հոլանայ այ:

[14] Ջիս-ի՝ ինչ. գլորիլ. թեւաքիլ: Գիսան, խեցի, խեցեղէն անոթ: Ամլ. գաւառական՝ Խուզ էլորեցաս, պտուղ գոսաս: Իսկ Ագուլիսցիք ի՞ընեն. Գիսան էլորեցի ինչ. Նոսոգ խուզ-ի՝ էրեր:

[15] Կակղնաս:

[16] Քաղել:

[17] Զանոր, ընկեր:

[18] Ամլ. գաւառական՝ Գիսոգի ելլէ գոսլալ ելրեր է:

[19] Ընկոյզ:

[20] Բաղանալ կը նշանակէ բեռնաւորել, այսպէս՝ ելրի բաղանալ, եւայլն:

[21] Մի-սալ = հաս մնն ալ.

[22] Ուրիշ գաւառական՝ Ծիծ գոլի էլսան, ելի ի գիտանայ:

[23] Ամլ. գաւառական՝ Գոսոգի խալ՝ գիան մանգ.

digitised by A.R.A.R.@